

9. Колмогорова Л.С. Возрастные возможности и особенности становления психологической культуры учащихся : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Л.С. Колмогорова. – М., 2001. – 471 с.
10. Мухаметзянова Ф.Ш. Педагогические условия формирования психологической культуры учителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ф.Ш. Мухаметзянова. – Казань, 1995. – 207 с.
11. Обозов Н.Н. Психологическая компетентность отношений / Н.И. Обозов. – СПб. : Школа практического психолога, 1995. – 33 с.
12. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики : учеб. пособ. для студ. психол. фак-тов вузов / А.Б. Орлов. – М. : Академия, 2002. – 272 с.
13. Питере Т.Дж. В поисках эффективного управления / Т.Дж. Питере, Р.Х. Уотермен. – М. : Прогресс, 1986. – 418 с.
14. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб. и др. ; Питер : Питер принт, 2003. – 508 с.
15. Семикин В.В. Психологическая культура в педагогическом взаимодействии: автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / В.В. Семикин. – СПб., 2004. – 379 с.
16. Смирнова Е.Е. Формирование психологической культуры педагогов в процессе повышения их квалификации : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е.Е. Смирнова. – Великий Новгород, 2002. – 22 с.
17. Слободчиков В.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъектности : учеб. пособ. / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
18. Управленческое консультирование : в 2 т. / [под ред. М. Кубра]. – М. : Интерэксперт, 1992. – Т. 1. – 318 с.
19. Ушинский К.Д. Педагогическая антропология. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К.Д. Ушинский. – М. : УРАО, 2002. – Ч. 2. – 496 с.

КОЛЕСНИК І.О.

ЗНАЧЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПІДВИЩЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний стан соціально-економічного розвитку України характеризується значними змістовними й структурно-організаційними змінами, які спрямовані на формування національної системи освіти та її інтеграцію в міжнародний освітній простір.

Зміна суспільних відносин, змісту громадського життя, ціннісних орієнтирів зумовили важливість такої проблеми, як досягнення якісно нових високих результатів навчально-виховного процесу. На вирішення завдань, пов'язаних з нею, спрямована Державна національна доктрина розвитку освіти в Україні.

За таких обставин надзвичайно зростає роль учителя як основного й вирішального фактора, що забезпечує формування та розвиток всебічно розвиненої, творчої особистості. Це вимагає забезпечення високого професійного рівня педагогів, постійного зростання фахової майстерності, розвитку педагогічної творчості й ініціативи. Особливої ваги набуває питання організації науково обґрунтованої та цілеспрямованої методичної роботи, яка передбачає залучення до систематичного професійного самовдосконалення практично всіх педагогічних працівників, що повинно стати предметом постійного розвитку творчого стилю діяльності педагога.

Не випадково стимулювання педагогічної творчості, створення умов для розвитку творчого стилю діяльності педагогів початкових класів – одне з важливих завдань методичної роботи сучасної школи.

Питання, пов'язані з розвитком творчого стилю діяльності педагога, розглядали такі вчені: Б.Г. Ананьєв, В.О. Кан-Калік і Н.Д. Нікандров, Н.Ю. Посталюк, М.М. Поташник, С.О. Сисоева – подають характеристику вчителя, який творчо працює; Л.В. Кондрашова – висвітлює структуру творчого стилю діяльності педагога як особистісного утворення людини; Р.І. Хмелюк – приділяє увагу діагностиці професійної придатності до роботи вчителя; С.Г. Мельничук – пропонує використання принципу виховання в “Концепції громадської освіти в Україні”.

Варто зазначити, що в професійній діяльності вчителя чільне місце посідає методична робота.

Мета статті – розкрити педагогічні умови організації методичної роботи в практиці загальноосвітньої середньої школи, які позитивно впливають на розвиток педагогічного професіоналізму.

Науково-методичну роботу в загальноосвітньому навчальному закладі визначають як цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного вчителя, розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу, досягнення оптимальних результатів навчально-виховного процесу [3; 4; 6; 8]. Головна мета науково-методичної роботи полягає в допомозі вчителям у розвитку, вдосконаленні та підвищенні їх професійно-педагогічної компетентності, активізації творчого потенціалу, формуванні здатності швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються. Участь у методичній роботі є невід'ємною складовою професійної діяльності педагога, про що зазначено в ст. 56 Закону України “Про освіту”: обов'язок педагогів – “постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру”.

Методична робота як багатогранний і творчий процес, що складається з комплексу систематичної, цілеспрямованої діяльності педагогів, сприяє підвищенню науково-теоретичного і культурного рівнів, вдосконаленню психолого-педагогічної та професійної підготовки. У ст. 41 розділу VII “Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти” Закону України “Про загальну середню освіту” сформульовано завдання на-

уково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти, а саме:

- координація діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, методичних кабінетів і методичних об'єднань педагогічних працівників;
- розробка й видання навчальних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників;
- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема, керівних кадрів, системи загальної середньої освіти;
- вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів загальноосвітніх навчальних закладів, вироблення відповідних рекомендацій;
- організація співпраці з вищими навчальними закладами всіх рівнів акредитації для підвищення ефективності навчально-методичного забезпечення;
- висвітлення в засобах масової інформації досягнень педагогічної науки та педагогічного досвіду [1, с. 68].

Зміст науково-методичної роботи включає: загальнокультурну підготовку вчителя (розширення кругозору; оволодіння духовними надбаннями суспільства; орієнтація в сучасній і класичній літературі, театральному, музичному, образотворчому мистецтві, основних тенденціях науково-технічного прогресу тощо); дидактичну підготовку (вивчення досягнень класичної світової та вітчизняної дидактики, сучасних дидактичних концепцій та ідей (як теоретичних, так і прикладних); вивчення досвіду педагогів-новаторів, які створили авторські високоефективні дидактичні системи); методичну підготовку (підвищення кваліфікації вчителів-предметників у галузі змісту, методики викладання свого предмета); психологічну підготовку (озброєння новими знаннями загальної, педагогічної, вікової, соціальної психології про типові тенденції й особливості реальних психічних процесів сучасних школярів, про психологію навчання, виховання та розвитку особистості; знаннями психологічних особливостей учнів цього загального навчального закладу; знаннями психології праці й особистості вчителя, особливостей професійної діяльності, як власної, так і педагогічного колективу тощо); виховну підготовку (оволодіння новітніми виховними технологіями); етичну підготовку (оволодіння принципами професійної педагогічної етики); технічну підготовку (озброєння вміннями щодо використання в навчально-виховному процесі сучасних технічних засобів).

Виокремлюють такі принципи науково-методичної роботи в ЗНЗ: науковість (відповідність сучасним науковим досягненням); зв'язок із життям, практикою змін у ЗНЗ (актуальність); системність (єдність мети, завдань, змісту, форм, методів, результатів); комплексність (єдність і взаємозв'язок усіх сторін і напрямів підвищення кваліфікації вчителів); систематичність, послідовність, наступність, безперервність; творчий характер; активізація творчого потенціалу кожного вчителя; конкретність (урахован-

ня особливостей конкретної школи); спрямованість на виділення головного, істотного в підвищенні кваліфікації вчителів; єдність теорії і практики; оперативність, гнучкість, мобільність; колегіальний характер при поєднанні масових, групових та індивідуальних, обов'язкових і добровільних форм та методів методичної роботи й самоосвіти вчителів; створення сприятливих умов для ефективної методичної роботи, творчих пошуків учителів [4; 7].

Науково-методична робота в загальноосвітньому навчальному закладі реалізується через традиційні колективні (масові, групові) та індивідуальні форми її організації [6]. До колективних (масових, групових) форм науково-методичної роботи належать: методичні об'єднання (предметні кафедри); творчі майстерні педагогів; постійно діючі проблемні семінари, школи, у тому числі молодого спеціаліста; творчі мобільні та динамічні групи; лекції; лекції-консультації; педагогічні читання; науково-практичні конференції; педагогічні виставки тощо.

Методичні об'єднання є основною організаційною формою колективної (групової) науково-методичної роботи. Головна функція методичних об'єднань полягає в ознайомленні вчителів із сучасним станом і перспективами розвитку загальної середньої освіти, досягненнями вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної науки, передовим педагогічним досвідом; оновленні й поглибленні їх знань зі спеціальності та суміжних дисциплін, постійному підвищенні їхнього загальнокультурного рівня.

Зміст роботи методичних об'єднань повинен мати переважно навчально-методичний характер. На таких засіданнях розглядаються нормативно-правові документи щодо організації навчально-виховного процесу в ЗНЗ, актуальні питання методики викладання навчальних предметів, проведення уроків, позакласних заходів тощо.

Індивідуальними формами науково-методичної роботи є: наставництво; стажування; консультування; відвідування уроків і позакласних заходів; дистанційне навчання; самоосвіта тощо.

У сучасній шкільній практиці мають місце такі нетрадиційні форми науково-методичної роботи: предметні кафедри; авторські школи; творчі студії; методичні фестивалі; педагогічні консилиуми; кругли столи; конкурси "Вчителі року"; аукціони педагогічних ідей тощо; ділові педагогічні ігри; рольові ігри; мозкові штурми; тренінги; клуби творчих педагогів; педагогічні вікторини тощо.

Нетрадиційні форми науково-методичної роботи мають інноваційний характер. Вони спрямовані на активізацію практичної діяльності вчителів і роблять науково-методичну роботу ЗНЗ динамічною, активно-творчою.

Одним з пріоритетних завдань методичних служб загальноосвітнього навчального закладу, його керівників є створення системи вивчення та впровадження новітніх досягнень науки й педагогічної практики в навчально-виховний процес.

Передовий педагогічний досвід визначають як результат творчої діяльності педагога з елементами новизни, спрямований на реалізацію актуальних завдань навчання й виховання [3].

Рекомендації про порядок вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду зобов'язують керівників ЗНЗ і його методичні служби виявляти нове, раціональне в досвіді окремих учителів, інформувати про нього весь персонал, роз'яснювати переваги педагогічної технології, що рекомендується, показувати її в дії, організовувати практичне навчання вчителів з її використання, проводити аналіз результатів упровадження досвіду [5].

Основними критеріями передового педагогічного досвіду є: актуальність і перспективність (відповідає сучасним вимогам; задовольняє потреби педагогічної практики; допомагає в подоланні труднощів, що виникають у навчально-виховному процесі); висока результативність і оптимальність (підвищення рівня навчальних досягнень учнів, їх вихованості; тривала ефективність і стабільність результатів за менших витрат часу й зусиль); наукова обґрунтованість (відповідність педагогічної діяльності законам, принципам, які визначені наукою); наявність елементів новизни й оригінальності (застосування нових педагогічних технологій; новий, оригінальний підхід до застосування вже відомих педагогічних технологій); можливість творчого наслідування досвіду іншими (доступність для основної маси вчителів; їх творча і практична готовність до сприйняття та застосування) [2].

Названі вище критерії можуть бути використані керівниками ЗНЗ у процесі виявлення передового педагогічного досвіду. Найбільш поширеним у шкільній практиці способом виявлення передового педагогічного досвіду є відвідування уроків, навчально-виховних заходів у вчителів та виховних заходів у класних керівників.

Виділяють такі рівні узагальнення передового педагогічного досвіду: теоретичний (передбачає виявлення суті досвіду, його елементів; розкриття теоретичних основ досвіду – сучасних наукових ідей, положень, закономірностей, принципів; обґрунтування практичної новизни й значення досвіду для розвитку теорії; визначення ролі та місця цього досвіду в навчально-виховному процесі); методичний (обґрунтування актуальності досвіду, його значення для вдосконалення навчально-виховного процесу в ЗНЗ, виходячи з потреб практики; розкриття педагогічної технології/методів, прийомів, засобів, форм роботи/автора, досвіду; розкриття провідної педагогічної ідеї; характеристика умов, які забезпечують досягнення оптимальних результатів; аргументація результативності, ефективності досвіду; визначення методичних рекомендацій, порад щодо його застосування); практичний (конкретне висвітлення певної системи педагогічних або управлінських дій; відображення результативності досвіду; розкриття його переваг і перспектив застосування).

Організація впровадження передового педагогічного досвіду здійснюється через: показ педагогічних технологій автора досвіду в дії; практичне навчання вчителів з упровадження цього досвіду – семінари-практикуми, відкриті уроки тощо; стимулювання вчителів з метою оволодіння новою технологією діяльності.

Складовими впровадження передового педагогічного досвіду є його пропаганда, поширення. Для цього застосовують такі способи:

- заслуховування повідомлень про наслідки впровадження цього досвіду (на засіданнях педагогічної ради й методичних об'єднань, нарадах, семінарах, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях);

- ознайомлення з передовим досвідом під час відвідування уроків, навчально-виховних заходів у процесі проведення проблемних, творчих семінарів тощо;

- створення шкіл передового досвіду, керівництво якими здійснюють його носії;

- випуск методичних бюлетенів, буклетів, альбомів, плакатів, інформаційно-методичних листів, публікацій статей у газетах, журналах тощо;

- педагогічна виставка матеріалів передового педагогічного досвіду;
- створення діафільмів, серії діапозитивів, фонотеки магнітофонних записів, відео- та кінофільмів; організація радіо- й телепередач тощо [3].

Висновки. Методична робота в навчальному закладі залежить від: створення керівником умов для пробудження потенційних можливостей кожного учителя, викладача, що передбачає введення в методичний матеріал діалогу, критичного ставлення, проблемності, рефлексії тощо. Це сприяє тому, що вчитель, викладач починають працювати над собою, тобто відбувається саморозвиток, який буде впливати й на саморозвиток його учнів; зміна цінностей методичної роботи. Традиційна методична робота передбачала підвищення якості професійного рівня вчителя завдяки збільшенню кількості знань про нові методики, прийоми, технології.

Методична робота з новими пріоритетами в цілях визначає вчителя як суб'єкта професійної діяльності. У зв'язку із цим підвищення якості професійного рівня й педагогічної майстерності вчителя розглядається не тільки як процес накопичення знань, а як процес поглибленого проникнення в сутність нових технологій. Вищесказане визначає, з одного боку, необхідність формування ключових компетенцій і педагогічної творчості в сучасного вчителя, а також інноваційної грамотності. З іншого – забезпечує їх формування.

Крім того, здійснена за таких умов методична робота підвищить ефективність педагогічного процесу й забезпечить якість освіти, критеріями якої залишаються повнота, глибина, системність, оперативність, гнучкість, конкретність, узагальненість знань.

Література

1. Гришина Т.В. Освітня технологія як професійний пріоритет учителя / Т.В. Гришина. – Х. : Основа, 2003. – 96 с.

2. Красовицкий М.Ю. От педагогической науки к практике / М.Ю. Красовицкий, Т.И. Беседа, А.В. Сердюк. – К. : Рад. шк., 1991. – 191 с.
3. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом : навч. посіб. / [Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін та ін.]. – Х. : Основа, 2004. – С. 79–136.
4. Павлютенков Є.М. Організація методичної роботи / Є.М. Павлютенков, В.В. Крижко. – Х. : Основа, 2005. – 80 с.
5. Рекомендації про порядок вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду // Інф. зб. Міністерства освіти України. – 1988. – № 1. – С. 7–10.
6. Рекомендації щодо організації і проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9–318 від 03.07.2002 р. // Освіта України. – 2002. – 9 липня.
7. Робота з педагогічними кадрами. – Х. : Основа, 2006. – 208 с.
8. Управління навчальним закладом : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. / [В.В. Григоращ, О.М. Касьянова, О.І. Мармаза та ін.]. – Х. : Веста : Ранок, 2004. – Ч. 2: Ключ до професійного успіху. – С. 57–70.

КОМОГорова М.І.

СИСТЕМА ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ТА ВПРАВ, ЯКА ЗАБЕЗПЕЧУЄ МІЦНІСТЬ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПІДЛІТКІВ

Проблемою міцності знань науковці і практики цікавляться здавна. Особливо актуальним це питання стає на сучасному етапі розвитку суспільства. Це пояснюється тим, що сучасна освіта передбачає оволодіння набором знань, який постійно зростає, що зумовлено не стільки збільшенням загального обсягу знань, скільки зростанням “показника їх корисності”. У цьому контексті актуалізується необхідність озброєння школярів не просто багажем навчальної інформації, а міцними знаннями, оскільки конкурентоспроможність людини в умовах загальноцивілізаційного розвитку людства вимагає, щоб засвоєні нею знання могли бути відтворені в будь-який час і використані в різноманітних ситуаціях.

Проблема системності є предметом вивчення не тільки педагогіки, а й філософії, соціології, біології, психології, математики, фізики, алгебри, геометрії тощо. Багато дисертацій спрямовано на розробку системи завдань і вправ як засобу досягнення цілей навчання, як структурно-системного підходу до організації навчання. Вчені розробляли системи завдань та вправ для студентів [2] і молодших школярів [5], щодо підлітків це питання не досліджувалося.